

hogy a népiség hagyományainak ez a formai összefogása csak az esetben hasznóhajtó, ha közben tisztába jövünk a mult és jelen népies törekvéseinek lényegbevágó tartalmi különbözőségével. Népiség és osztályosság mindenkor bizonyos kölcsönhatásként jelentkeznek. A mult század népisége, elszórt kivételektől eltekintve, polgári osztályosságot foglalt magában. Már pedig manapság hasonló tartalmat a népiség kerete nem bír el. Napjainkban a polgári népiség magyar viszonylatban is néptotalitást jelent, ami viszont a regresszív tekintélyelv frazeológiájához tartozik. Népiség plusz a „negyedik rend“ osztályossága, egyedül ezen a vonalon kereshetjük problémánk megoldásának nyitját.

Ámde még itt sem szabad megállnunk. A haladó népközösségen túl a népek közösségének hirdetése nélkülözhetetlen tartozéka a helyes értelemben felfogott népiségnek. Ez viszont további elválasztó mozzanatot jelent. Bár a népiség képviselői mindenkor a humánushoz szóltak, a népek közösségének konkrét törekvését rendszerint nélkülözték. Időközben megmásult létfeltételeink azonban ezen a vonalon is lehetővé tették, sőt parancsolóan előírták a feljebb lépést. A népiség és osztályosság magasabb egységbe olvadása jegyében a progresszió a maradi tekintélyuralmi eszmék totális népközösséget hangoztató dinamikájával a népek közösségének dinamikáját szegezi szembe. A népiség mai humánuma így tágabb és a szó valódi értelmében emberibb, mert minden nép törekvéseinek közös nevezőre hozásával kívánja elgondolásait a gyakorlatba átültetni.

Mind ezek a távlatok a legteljesebb mértékben igazolják azokat a fáradozásokat, amelyek a népiség elvének alkalmazása során közirodalomban, széprózában, költészetben, festészetben, szobrászatban és zenében már eddig is annyi nemes emberi energiát kötöttet. Ie. Miközben az irodalom meg a művészetek legjava képviselői a nép igazi arculatának megelevenítésén fáradoznak, egyéni szándékaiktól függetlenül, az önmegismerés hatalmas eszközét nyomják kezébe. Ennek pedig a jelen és a jövő viszonylatában egyaránt uttörő jelentőséget kell tulajdonítanunk.

FRANCISKA ÉS BRUNÓ

Írta: REMENYIK ZSIGMOND

VALAMI TÖRTÉNIK FRANCISKAVÁL ÉS ETTŐL BRUNÓNAK MÉG A SZIVVERÉSE IS MEGÁLL. — KÖD LEPT BE AZ UCCAKAT ÉS A TEJCSARNOKBAN ÁLMOS CSELEDD SÖPÖR. — A CIGARETTASODRÁSNAK IS MEGVANNAK A MAGA TÖRVÉNYEI.

Késő éjszaka volt, amikor Brunó kezében kis csokor virággal még mindig várta Franciskát. Hátát egy fa törzsének támasztva állt Brunó a ház előtt, szemben a Plutó mozgóval és így várakozott. Szájában cigaretta égett és kezében tartotta a virágokat. No természetesen, a kocsmáros még üzlete ajtajában állt és figyelt. Milyen kár, hogy a világ teremtésekor a kocsmáros még nem létezett, különben mindent jól megfigyelt volna és ma nem lennének kételyeink. Szájában kis szipkában szivarvég izzott és álmosan nézett maga elé. Vastag lábait keresztbe vetve az ajtófélfának támaszkodott.

Végre jött Franciska fáradtan, arcán letagadhatatlan aggodalom-

mal. Brunó elébe sietett, Franciska megállt és Brunóba karolt.

— Fáradt vagy, Franciska? — kérdezte Brunó. — Siessünk haza, készíték teát és betakarlak.

— Valami közölnivalóm van veled, Brunó, — válaszolta Franciska és szétnézett a néptelen uton. Közben már a kocsmáros is lehúzta a rolót, az egész ucca néptelen volt és teljesen kihalt. A folyó felől bugott egy teherhajó mélyen. — Jobb szeretném, ha nem mennénk haza mindjárt, — folytatta, — könnyebben esik a beszéd, ha nem látom magam előtt a falat. Ne is mondd, hogy nem, hisz úgy szeretem a levegőt, az eget és a csillagokat.

Lassan elértek a folyóig, ott leültek a kövezett partra. Apró lépcsők vezettek le hosszan a partról a sötét vízbe. Néptelen volt véges végig a vidék. A közeli dombokon halvány fények égtek, nem tudhatta az ember, kivilágított ablakok-e azok vagy már maguk a csillagok. A kis bokrokat enyhén simogatta a szél.

— Brunó, azt hiszem, hogy valami történt velem, — mondotta hirtelen Franciska és Brunó szívére tette kezét.

— Mi az, hogy valami történt veled, Franciska? — kérdezte Brunó, de szíve verése is megállt.

— Teherbe estem, — válaszolta Franciska komolyan. — Napok óta biztos vagyok már ebben. Nem akartam neked megmondani, de tovább már nem várhatok. Fejem fáj, szédülök és egészen hidegek a lábaim. Semmi sem marad meg a gyomromban. — mondotta és végigsímitotta homlokát.

— Biztos ez, Franciska? — kérdezte megdöbbenve Brunó. — Nem, ez nem lehet igaz. Biztosan csak képzelődöl, most meg rám akarsz ijeszteni. Ugye csak tréfálsz, Franciska? — mondotta kétségbeesetten. De amint rápillantott Franciska arcára, fáradt szemekre és sápadt, meleg homlokára, már nem kételkedett. Lehajtotta fejét és sodorni kezdett egy cigarettát.

Franciska is hallgatott. Így ültek hosszú ideig. Brunó levetette kabátját és Franciska vállára terítette. Egy autó dudált messziről. —

— Szegények vagyunk, — mondotta halkán Brunó. — Ez a legnagyobb baj. A többi bajon valahogy még csak segítenék, elmennék más uccába, más városba, más emberek közé, bár ezek az erkölcsi megfontolások nem lényegesek. Bizonytalan a munkánk és nagyon szegények vagyunk.

— Pedig nagyon szeretem a gyerekeket, — válaszolta Franciska. — Nem is gondolnék arra, hogy milyen a jövőnk, ha nem lennénk ilyen szegények. Nem is gondolnék arra, hogy törvénytelen lenne a gyerek, tudom, hogy az én gyerekem becsületos lenne és komoly. Biztosan szegény lenne, hisz nem történnek a világon csodák, szegény lenne, talán rongyos is, akár te, Brunó, de egészen biztosan nem lenne rossz. De nem erre gondolok, hanem a szegénységünkre és ezért nagyon félek.

Brunó átölelte Franciska vállát, amely meg-megremegett.

— Még szegényebbek lennénk, — folytatta Franciska, — mert egészen bizonyos, hogy elveszíteném állásomat. Te még nem ismered Menczert, nehéz elképzelni, hogy mi mindent csinálna. Arról szó sem lehetne, hogy nagy hassal vezetgessem helyükre a Plutóban a vendégeket, az egy komoly üzlet, ahonnan nagyhasú asszonyok ki vannak zárva. Akárhogy is nézzük a dolgot, mégis csak kénytelenek vagyunk felkeresni egy orvost, hogy rajtam segítsen. — mondotta Franciska és aggodalmasan nézte a lábánál folvó sötét és piszkos vizet.

— Én úgy félek az orvostól, — nyöszörgött Franciska és összébb-

huzta vállán Brunó kabátját.

— No nem, Franciska, no nem, — biztatta Franciskát Brunó, — az orvostól félni azután igazán nincs okod. Még reggel keresünk magunknak egyet és meglátod, nem lesz semmi bajod. Két napig fekszel utána, én elvégzem helyetted a dolgodat, vagy keresünk kisegítésre egy asszonyt, harmadnapra pedig már megint olyan friss leszel, mint-ha nem történt volna semmisem. A jövőben pedig vigyázni fogunk, — mondotta kevés meggyőződéssel és mélyet szívott cigarettájából.

— Az ilyen dologgal nem is lehet akármelyik orvoshoz menni, — folytatta Franciska, mert az orvosok nagyon megnézik maguknak az embert. Kórházban hallani sem akarnak eféle esetről, arra meg, hogy magamon segítsek, mint teszik más asszonyok, én nagyon gyáva vagyok.

— Ismerek egy orvost a környéken, aki segít rajtunk, Franciska, — mondotta Brunó. — Nem is olyan régen ismerem, minden este rendszeren a házban lévő kocsmában található, az ilyen dolgokat csinál, vannak műszerei és a multkor saját szememmel láttam, hogy jöttek hozzá megbeszélni a dolgot asszonyok. De nem várunk estig, megtudom, hogy hol lakik és reggel felkeressük.

— Nem, nem — kiáltotta Franciska, — nem szabad érdeklődni utána, mindjárt össze-vissza beszélnek az emberek, az ilyen dolognak hamarosan hire kel.

— Majd úgy érdeklődöm utána, Franciska, hogy eféle dologra senki se gondolhasson, — válaszolta Brunó. — Te még a közelben sem leszel, várni fogsz rám, mondjuk egy másik uccában, keresünk neked egy padot, ahová leülhetsz, míg én az orvos címét megtudom. Ne félj, Franciska, nem lesz semmi bajunk. Csak az orvosnak fizetni kell, nem tudom, van-e annyi pénziünk? — kérdezte Brunó és elgondolkodva lehajtott a fejét.

— Magamnál hordom a pénzemet, — válaszolta Franciska, — egészben véve nincs több, mint amit egy hónapi fizetésem kitesz. De majd megkérjük az orvost, hogy elégedjék meg ezzel. Biztosan fog segíteni rajtunk és nem lesz semmi bajom. Ugy félek, — mondotta, — úgy félek és úgy fáj a szívem.

Későn virradt és köd szállt le a terekre és az uccákra. Brunó magára vette kabátját és Franciskába karolva elindultak egy kivilágított tejszarnok felé. Brunó meleg kávét ivott, Franciska pedig teát rendelt. A tejszarnok még üres volt, söpörtek a tejszarnokban. Álmos cseléd söpört, megkapaszkodva a seprőbe, mint egyetlen támasztékába lidércnyomásos életének. Lassan hajnalodott. Köd lepté be az uccákat. A fákról kövér vizesöppek hullottak alá.

— Várj rám itt, Franciska, — mondotta Brunó, — ne menj innen egy lépést se tovább, amíg vissza nem jövök. Elmegyek a kocsmába és megtudom az orvos címét. Nemsokára kilenc óra lesz, hamarosan megtaláljuk és még délelőtt haza kerülsz. Egészen biztos, hogy itt lakik valahol a környéken, nem kell sokat gyalogolnunk utána. Nézegessed addig az ujságokat, — mondotta és Franciska elé tett egy képeslapot.

Brunó fejére tette kalapját és távozott a tejszarnokból. Még mindég beborította az uccákat a köd. Felgyűrt kabátban haladtak el mellette az emberek. Brunó meg-megállt, valami szöges dróttal bekerített palánkot keresett, de mintha ebben a pillanatban minden szöges dróttal bekerített palánk eltűnt volna a világról. Átvágott az uttesten, bekanyarodott egy mellékuccába és annak végén talált valóban egy hatalmas, bürtökökkel, vadfüvekkel és gazzal benőtt grundot, palánkkal körülkerítve. A

palánk tetején három sorban szöges drót feszült. A szöges drótról kövér esőcseppek hullottak alá, a deszkák is nedvesek voltak és korhadtak. Benn a palánk mögött egy kutya ugatott.

Brunó lábujjhegyre állt, hogy félkezével elérje a drótot. Mit őrizhettek ugyan a palánk mögött, e korhadt deszkák mögött, szögesdrótok mögött, talán a vad füvet és a mérges bürübokrokat? Brunó nem töprengett ezen, talán a kutyát őrizték, hogy annak eszébe ne jusson elrohanni a vad füvek közül. Magasra felkapaszkodott és félkézzel megszorította a szögesdrótot. Azután összeszorított kezét végigrántotta a drótból kiálló erős szegeken, hogy egy pillanat alatt elöntötte tenyerét a vér. Brunó leguggolt a korhadt palánk alá, teleköpködte tenyerét és zsebkeendőjébe csavarta. A kendőn egy perc alatt átütött a vér, Brunó zsebébe süllyesztette kezét és megindult a korcsma irányában.

— Megvágtam a kezem, — mondotta Brunó a sötét pultjának támaszkodva és zsebéből előhuzta kezét. Tenyere még mindég vérzett és majdnem kibírhatatlanul sajgott. De cigarettával szájában mégis mosolygott, keserűen.

— Nem való gyerek kezébe a kés, — válaszolta a kocsmáros és két hatalmas tenyerét a pultra helyezte, mindjárt a kis tányérokra kirakott tőpörtőspogácsák, faszorozottak és egyenletes darabokra elvágott kolbászadagok mellé. — Most azután kötözgetheti, mert eféle sérüléseket nem lehet fröccsökkel gyógyítani.

— No, nem, nem — mondotta Brunó, — arról szó sem lehet. Szeretném is megtudni annak az orvosnak a címét, akivel multkoriban ezen a környéken találkoztam.

— A Tóniét? — kérdezte megvetően a kocsmáros. — Az nem ért efélékhez. Tóni egészen más dolgokhoz ért, — tette még hozzá és gyanakodva Brunóra nézett. De Brunó állta a kocsmáros pillantását és csak tovább vigyorgott tökéletlenül.

— Eféle sérüléseknek gyógyításához azután minden orvos ért, — mondotta könnyedén. — Én magam is kitisztitanám, ha lennének hozzá megfelelő szerszámaim. De mindenféle buta dolog kell hozzá, vatta, jód, meg más eféle. Tiszta tépés, hogy be ne piszkolódjon a seb.

— Maga biztosan kések közé nyult. — mondotta szakértelemmel a kocsmáros. — Megint krumplit pucolt valahol és krumpli helyett saját tenyerét hámoztta meg szórakozottságból. Ezért nem lesz semmi ebből a világból, mert ügyetlenek az emberek. Még elvérzik, ember! — kiáltotta, amint rátekintett Brunó felfeléfordított tenyerére. — Vigye el tiszta asztalomról a pracliját, most mosattam fel a bádogot és tele van vérrel. Menjen egyáltalán az üzlet elé, ne piszkítsa be még a padlómat se! Maga itt sohasem fogyaszt, szedje gyorsan a sátorfáját és rohanjon az orvoshoz. Tóni a cementtelep mögött lakik, abban a hosszú uccában, annak is a végén, egy nagy, kétemeletes házban, a második emeleten. Egyetlen kétemeletes ház az uccában, szemben egy benzinkuttal, nem is lehet eltéveszteni, — kiáltotta kétségbeesetten a kocsmáros és már nyult is a törölgető rongy után, hogy a vért a padlóról letörölje.

Brunó gyors léptekkel távozott a korcsmából. Lassan emelkedett az uccákon a köd, a nap halvány, vörös korongja megnövekedve tűnt elő a szürke égen. Pár perc alatt a tejsarnokba ért. Leült Franciska mellé, aki éppen citromot nyalogatott. Sápadt volt és kezeit nadrágzsebébe süllyesztette.

— A teát se bírta meg a gyomrom, — mondotta Franciska és két könyökére támasztotta homlokát. — Olyan sokáig jártál, már el akartam menni, hogy megkeresselek.

— Minden rendben van, Franciska, — válaszolta Brunó, — ha akarsz, akár mehetünk is mindjárt. Itt a cementtelep mögött lakik az orvos, odáig akár el is gyalogolhatunk. Csak csavarj nekem egy cigarettát, mert megvágtam a kezem. Nagyon izgatott vagyok, bár az egész csak egy buta dolog, semmi okunk nincs rá, hogy féljünk. Légy szives, Franciska, — mondotta még és előkotorta zsebéből a pakli dohányt és papirost.

— Mi történt veled? — kérdezte aggódva Franciska és dohányt szórt a cigarettapapirosba.

— Kénytelen voltam megvágni a kezem, de semmi az egész, — válaszolta Brunó. — Néhány nap alatt beforr. Kár is gondolkodni most ezen. A zsebkendőt is kimosom majd, mert véres. Végeredményben talán a zsebkendőnek lett a legnagyobb baja. Megvágtam a kezem, Franciska, hogy megtudjam az orvos címét a kocsmában, nem akartam, hogy mindenfélét össze-vissza beszéljenek, hisz érted, ugye? Ne így, Franciska, — mondotta Brunó, — rosszul csavarod a cigarettát. Egyik vége vastag, akár egy bunkó, másik vége pedig üres. A dohányt pedig mind kiszórod az asztal alá, vigyázz!

— Nem, nem, nem, — kiáltotta Franciska, — nem tudok most cigarettát sodorni, se nyugodtan ülni, se rendesen menni az uccán, kérlek, ne is haragudj rám, de nem bírok, nem bírok. Félek, Brunó, nagyon félek! — kiáltotta és kiejtette kezéből a félig kész cigarettát, hogy a dohány a papirosból kihullt. A tejszarnok tulajdonosa gyanakodva asztalukhoz jött és elszedegette előlük az edényeket. Arcán gondterhes felhők ültek, pedig kiinn az uccán már felszállt a köd.

— Ne vedd zokon, — mondotta Franciska és Brunó karjára tette kezét. — Már nem is vagyok ideges, — és mosolyogni próbált. — Ne tedd el a dohányt, várjál, azonnal csavarok egy cigarettát. A reggelit már kifizettem, mehetünk is a cementtelep mögé. De a cigarettádat még megcsavarom, — mondotta és kinlódva kezébe vette a pakli dohányt és a papirost, figyetlenül cigarettát sodort és végignyálazta a papírt. Brunó eltette a pakli dohányt és zsebredugott kézzel megindult Franciska után.

AZ EGÉSZ HÁZ BÁMUL, MINDENKI AZ ÉG LÁTHATATLAN CSILLAGAIT NÉZI. — SIR TÓNI ALBÉRLETI SZOBÁJA NEM EGY KÜLÖNTEREM ÉS NINCIS BENTENNE OPERÁCIÓS ASZTAL. — A SZARVASOK SOHA NEM TALÁLJÁK MEG TÖBBÉ DISZES AGANCSUKAT, HA EGYSZER AZT MÁR ELHULLAJTOTTÁK.

Franciska és Brunó felfeléhaladnak a lépcsőn. A lépcsőn sovány asszony söpör, por terjeng a levegőben. Az élet és az erjedés bus vidéke ez. Az uccáról teherautók tiüklölése és zakatolása hangzik, a házzal szemben áll egy benzinkut, jó hire van az itt kimért benzinnek, az egész környék teherautósai innen szerzik be szükségleteiket. A cementtelepről szürke por száll az ég felé. Lenn az udvar közepén vékony csapból csöpög a víz. A sovány asszony megfordul Brunóék után, bámul-e vagy csak pihen, kíváncsi-e vagy csak fáradt, nehéz e pillanatban ezt eldönteni. Mindenesetre sovány kezével sovány orrát vakarja, elveszett életéért bizony ez sovány vigasztalás.

— Még három lépcső, Franciska, — biztatja Franciskát Brunó, amint haladnak lassan felfelé a lépcsőn. Franciska tudna menni, nem testi ereje hiányzik az uthoz, de látszik rajta, hogy fél, arca aggodalom-

mal teli. Felérnek a második emeletre, ott végigmennek a nyitott folyosón, elhaladnak egy csomó konyha előtt. Az egész ház bámul, mindenki az ég láthatatlan csillagait nézi. Csillagvizsgálók közé került volna Franciska és Brunó? Micsoda ésszerűtlen kérdés, hisz az ég csillagai ebben az órában nem láthatók. Egy öregasszony a földszintről a magasba mutat, egy szót sem szól, csak mutat, mutat. Bruno megérti a néma jelet, megindul Franciskával abban az irányban, amerre az öregasszony mutat. Ott valóban egy ajtó áll, az ajtón belül szakadozott csipkefüggöny piros pertlire feszítve. Brunó kopog az ajtón, Franciska haját igazgatja.

Kinyilik az ajtó, megjelenik benne egy öregur hosszúszerű pipával, rongyos cipőben, lapos fekete házisapkával fején. Egy szót sem szól, ő is csak mutat. Hátralép, pipája hosszú szárával átmutat a homályos előszobán, egy csukott ajtó felé. Brunó és Franciska belépnek a homályos előszobába. Két szarvasagancs lóg az előszoba falán, egészen valószínűtlen ez a környezet. Egy házban szarvasagancs, ahol egymás hegyén-hátán élnek az emberek, gyerekek rongyosan mászkálnak az udvaron és mindent betemet a por. Az ember önkénytelenül is keresi a szarvától megfosztott állatot vagy a vadászt zöld ruhában fénylő fegyverével vállán. De se szarvasnak, se vadásznak nyoma nincs, csak a két agancs függ a homályos előszoba falán egészen valószínűtlenül.

— A doktor urat keresem, — mondja a pipás öregurnak Brunó és kihúzza zsebéből kezét, megmutatja a véres kendőbe csavart tenyeret az öregurnak, aki még erre sem szól egy szót sem, kiköp a nyitott ajtón és hosszú pipaszárával a csukott ajtóra mutat. Nehéz eféle öregurakat félrevezetni, különösen homályos előszobában, ahol szarvasagancs lóg a falon. Brunó e pillanatban nem gondolkodik az összefüggéseken, se nem irigyli, se nem sajnálja az öregurat a szarvasagancsokért, a homályos előszobáért, hosszúszerű pipájáért, maga előtt tolvaj Franciskát a csukott ajtó felé indul. Kopogtat az ajtón és szinte védelemképpen Franciska elé kerül.

— Tessék! — hangzik a szobából és Brunó kinyitja az ajtót. Belépnek a szobába, amely nagy és meglehetősen világos. Ablakai pizkosak ugyan, de kinn süt a nap. A szoba egyik sarkában zongora áll, rajta váza, hervadt virággal. Hogyan került ebbe a házba zongora? — gondolja Brunó és lehetetlenebbnél lehetetlenebb megoldásokra gondol. De máris kezében a kalapja, zavart mosoly az ajkán, mert közeledik Sir Tóni teljes életnagyságban, szőröstül, bőrostül, vidám fürgeséggel, cvikkerrel szemén, gyűrött barna ruhában, hálóingben kabátja alatt, kis, kövér ujjával hajában turkálva. Arcán meglepetésnek még csak halvány nyoma sincs, kezét fog Brunóval, megbiccinti fejét Franciska felé és széjjel kinálja. Becsukja hirtelen mozdulattal az ajtót, közben kikukkant az előszobába. A hosszúszerű pipás öregur jól be lehet tanítva, már nyoma sincs. Mintha az agancsok is eltűntek volna a falról, csak a homály az, ami betölti a helyiséget. Az orvos már újra rendelkezésükre áll, áll, áll szó szerint, Franciskának a háta mögött áll, szemben Brunóval, akit vidáman oldalba lök. És félszemével Franciskára kacint.

— Tehát ugyebár arról volna szó, — mondja vidáman, megigazítva szemén a cvikkerét. — Ó, hiszen ez mindennapos eset. Vagy én vagy más, de az asszonyokon valaki mindig csak segít. Mi is lenne ebből a világból, ha az asszonyokon nem segítenek. Tele lenne ez a világ felelőtlenséggel, a gyereksírástól nem alhatnánk és megszűnne mindenféle komolynak nevezhető munka. Elviselhetetlen lenne az élet! — mondja és

az ágyhoz kerül, letakarja terítővel a még megvetetlen ágyat, kinyitja az ablakot és friss levegőt enged be a szobába. Az uccáról autók tülkölése hangzik és száll, száll mindenfelé a por.

— Igen, — válaszolja Brunó, — pontosan erről van szó. Jöttünk bejelenteni, bár mielőbb szeretnénk tulesni rajta.

— Bejelenteni? — kérdezi csodálkozva Tóni és megvakarja húsos kis fülét, mintha nem jól hallana. — Minek ezt bejelenteni? Jönni és menni, tulesni az egész disznóságon, ennyi az egész. Ennek semmi akadályja nincs, — mondja és hátán keresztbefonja két kezét. — Egy negyedóra alatt kész vagyunk, kimosom a műszereket és délután akár már kánkánt is táncolhat a hölgy.

Brunó bizalmatlanul tekint szét a szobában. Sir Tóni észreveszi ezt és panyicsan végigméri Brunót.

— Ez egy albérleti szoba, — mondja minden szavának külön nyomatékot adva, — de olyan legyen az én szerencsém, hogy ebben a szobában már megfordultak igen előkelő dámák. Tessék kinézni az előszobába, ugye az előszobában senki sincs. Ha el tetszik menni akár melyik hivatásos professzorhoz, ott egymás hegyén-hátán tolonganak az emberek, szó sem lehet diszkrécióról. Itt nincs külön terem, itt szó sincsen operációs asztalról, itt van egy sezlón, ezt a sezlónt a lámpa alá toljuk és becsukjuk az ablakot. Uraságod természetesen kimegy és amíg nem füttyentek, az előszobában várakozik. Ez a legbecsületesebb megoldása a dolognak.

Brunó kihúzza kezét zsebéből és végigsimitja homlokát. Tóni észreveszi kezén a kötést, kezébe fogja Brunó kezét és szakértelemmel vizsgálja. Lassan lebontja a tenyérrel a kötést, maga után húzza Brunót a szoba sarkáig és belényomja a véres kezét egy hideg vízzel telt laborba. Brunó már alig érez fájdalmat. Vattát vesz elő az orvos és jódot kotor elő egy fiókból, a szennyes ruha alól. Bejódozza a vatát és végigdörzsöli vékonyan Brunó tenyerét. A vattát kezébe nyomja és a vatta fölött keresztberagasztja Brunó tenyerét.

— Így, — mondja és hátbavágja Brunót. — Siessen és húzzuk a lámpa alá a sezlónt. A hölgy közben akár vetkőzhetik is, egy perc és készen vagyunk. Maga már mehet is, barátom, — mondja Brunó felé fordulva és egy kis táskából különböző műszereket kotor elő, a kancsóhoz megy és leöblíti vízzel a műszereket. Brunó a szoba közepén áll és Franciskára tekint. Franciska egy széken ül, nem messze az ágytól és maga elé mered. Tóni körülményesen becsukja az ablakot.

— Tessék kimenni az előszobába, — mondja, — a hölgy kissé szemérmes, rendszeren így szokott ez lenni, a szemérmesség a bajjal együtt jön meg. Nem baj, fő az, hogy megjön! —, mondja és leveti kabátját, a kabátot egy szék támlájára dobja és már karján felgyűrt inggel áll a szoba közepén. — Tessék kifáradni egy rövid időre az előszobába, — ismétli és az ajtóig kíséri Brunót. — Ott van szék, tessék leülni és egy rövid ideig várakozni. Csak nyugalom, nem történik semmi, — mondja és kinyitja Brunó előtt az ajtót. Ahogy Brunó kiteszi lábát a szobából, kulccsal bezárja az ajtót.

Brunó a homályos előszobában áll, ül és sétál. A pipás öregurnak nyoma sincs, talán csak rémkép volt az egész, szokott történni ehhez hasonló eset. Volt és nincs, elnyelte a föld. Az agancsok viszont a falakon lógnak letagadhatatlanul. Közvetlenül a folyosóra nyíló ajtó mellett áll egy sokágú fogas, rajta pár gyűrött kalap és kabát. Az előszoba festése kopott és a mennyezetről lehullt a vakolat. Régen hullhatott le, mert a szoba padlóján vakolatnak nyoma sincs. Por fedi vastagon a padlót és a

székeket, a lelógó kopottas csillárt és a sarokban álló köpöcsészét. Néhány szomorú légy mászik a falon, kifelé, kifelé, ami a legyektől meglehetősen szokatlan dolog. Valami van nyilván emögött, hogy a legyek kifelé másznak, ha rendben lenne minden, ez nem fordulna elő.

A zárt ajtó mögül fájdalmas nyöszörgést hall Brunó. Elhuzza a széket az ajtótól és olyan messzire viszi, ahogy csak megengedi a fal. De a fal utját állja, tovább hallja hát Brunó a fájdalmas nyöszörgést a zárt ajtó mögül. Brunó nyugtalanul járkál az előszobában, vészesen füttyül és körmét rágja. Cigarettaival szájában bámulja az agancsokat. Mint ha senki se hallaná az egész lakásban az ajtó mögül kiszivárgó nyögéseket, olyan csendes és részvétlen ez a lakás.

— Kérem, tessék nyugodtan feküdni, — hallatszik az ajtó mögül, — még egy perc, hisz semeddig sem tart az egész.

A nyöszörgés tovább tart az ajtó mögül, Brunó cipője sarkával rugdalja a deszkapadlót. Ekkor kinyílik egy ajtó, abban megjelenik az öregur, szájában hosszúszerű pipájával, ősz fürtjeivel és felemeli kezét.

— Tessék nyugodtan maradni, — mondja, — feleségem beteg, benn fekszik a konyhában és módfelett szenved. Akarja uraságod, hogy felhúzzam a gramofont? — kérdi vidékies hanglejtéssel. — A gramofont!

Brunó rámered az öregre, kitátja száját és nem felel. Micsoda összhang, gondolja, micsoda összhang és milyen valószínűtlen szituáció! De ebben a pillanatban nyílik a szoba ajtaja és megjelenik benne Sir Tóni vidáman mosolygó arccal.

— Tessék befáradni, — mondja és Brunó belép a sötét szobába. Az orvos kinyitja az ablakot, leoltja a villanyt és a lavórban mosni kezdi a kezét. Franciska a sezlionon hever, derékig betakarva, oldalt fordulva és sir. Brunó ügyetlenül áll a szoba közepén.

— Semmi baj, — mondja Tóni, — a hölgy pár percig pihen, no nem pár percig, mondjuk egy félórát, utána lassan hazamegy és fekszik két napig. Ez mindennek a titka, ez az egész boszorkányság, ennyi az egész!

Brunó nem tud az esethez szólni, neki ezen a téren nincsenek tapasztalatai. De ha Sir Tóni mondja, hogy ennyi az egész, akkor nyilván ennyi az egész. Tóni szájában már cigaretta ég, vidám és gondtalan, csaknem hogy leül a zongora mellé és énekel. Aki ismeri az életet, az elképzelheti, hogy nyilván már megtörtént ez is. De Tóni most nem énekel, vidám ugyan, de az élet nyomorúságairól beszél, a nehéz megélhetésről, a kiadásokról, sok bajról, üldözésekről és majdnem, hogy a halálról. Brunó elérte az orvos kesergéseit, felveszi az asztalról Franciska táskáját és kikotor belőle két tizest. Tóni szemei ragyognak, akár sötét égen a csillagok.

— Ennyi elég is lesz, — mondja és finom mozdulattal elveszi Brunó kezéből a pénzt. Megköpdösi és mellényzsebébe dugja. Egy percig mellénye zsebében tartja a pénzt, majd kiveszi onnan és nadrágja hátsó zsebébe dugja. Látszik rajta, hogy mélyen gondolkozik. Ujra előveszi a bankjegyeket, egy tizest mancssettájába rejt, a másikat pedig lábszárába, fuszeklija alá. Most már nyugodt, látszik rajta a nyugalom, tőle jöhet akár a világ vége, földrengés, kiütéses tifusz, rendőrség, csendőrség, katonaság, ő ezuttal már biztosítva van. Nincs az a hatalom, amely tőle ezt a pénzt elveszi.

De Franciska sir és nyöszörög. Sir Tóni egyik cigarettát szivja a másik után, Brunót is megkínálja cigarettával, meg kell nézni, milyen egy valódi gavallér. Közben bocsánatot kér és megborotválkozik. Vastag szappanréteget ken szőrös arcára, közben cvikkere kétszer is a mosdóvizbe esik. Amilyen szerencséje van Sir Tóninak, még csak meg sem re-

ped az üveg.

Lassan elkészül, még kipucolja körmeit, behányja szerszámjait egy fekete táskába és a szekrény aljába dobja a fekete táskát. Közben beszél és beszél, függén tesz-vesz a szobában és beszél. Tanácsokat ad, bölcs tanácsokat. Franciska még mindig nyöszörög és fogja Brunó kezét. Tóni izgatottan huzogatja gallérját, előveszi zsebóráját és nyájas mosolygással meghajol. Ez a meghajlás sok mindent jelez. Brunó is felemelkedik, lassan felsegíti a szelről Franciskát és nehezen megindulnak az ajtó felé.

Tóni összecsapja két tenyerét és megdörzsöli szemét.

— Most haza, haza! — kiáltja, — és feküdni két napig, utána minden elmulik, akár egy rossz álom. Mindennapos dolog ez, — mondja és kitekint az előszobába. Az öregur megint eltűnt, hire, hamva sincs. Franciska nyöszörög csak fájdalmasan. Brunó karját fogja és úgy támogatja.

A szarvasagancsok szomorúan lógnak a falon. Az orvos megveregeti Brunó vállát és sokatmondóan bólint. Hol lehetnek a szarvasok, akik e diszes agancsokat elhullajtották? Nyilván az őszi erdők elhullt levelei alatt keresik ékes diszüket, ha tudnák, milyen reménytelenül! Soha, soha ez életben nem találják meg többé diszes agancsukat, talán nő helyette másik. Ha nem, mint változhatatlanba, ebbe is kénytelenek belenyugodni a szarvasok. Az öregur is megjelenik az ajtóban, kijön a gangra és hosszuszáru pipájával szájában nézi a tejszinű napot. Sir Tóni felemeli fél lábát, egy percig így áll, azután megkönnyebbülten bemegy a szobába.

UJ MAGYAR KÖLTŐK I.

ILLYÉS GYULA (II.)

Irta: SÁNDOR PÁL

„Ha egy költőről azt olvassuk, hogy ötven évvel megelőzte korát, azt mindig úgy kell értelmeznünk, hogy a kor maradt el ötven évvel“ (Illyés: *Petőfi*, 196. o.)

Illyés e szavaiban a költő és kora között észlelhető antagonizmusnak kettős jelentése keveredik sajátos felfogássá. Az egyik a közkeletűbb: hogy a költő *ténylegesen* kiemelkedhetik korából, előreláthat, előremehet akár félszázaddal is; a költő vates, aki — mondjuk materialisztikusan — finomabb idegrendszer, nagyobb érzékenység, valamilyen hatodik érzék révén, vagy — mondjuk idealisztikusan — isteni elhivatottságban megérzi az elkövetkezendőket, sőt azzal, hogy kifejezi, csinálja is, sokkal inkább, mint a tett emberei, a politikusok és hősök.

Ennek a felfogásnak az alapja — akár materialisztikusan, akár idealisztikusan — mithikus történelemszemlélet, mely szerint a történelemben vannak ugyan törvényszerűségek, de azok sokkal kevésbé a megismerés, mint inkább a megérzés tárgyai: eszközei a költők, tudománya az irodalom s így az emberiség fejlődésének sorsa tulajdonképpen a költők kezébe van letéve s minthogy ezt, ha „felelős tényezők“ esetleg fel is ismerik, de nem ismerik el, ennél fogva ez a sors tragikus.

Illyés nem megy el eddig, féluton megáll és vissza is fordul, — és ebben rejlik a második felfogás: a költő nem a jövő, hanem mindig a